

ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

Ляшенко О. І.

Президія НАПН України

(Київ, Україна)

Мальований Ю. І.

Президія НАПН України

(Київ, Україна)

ПРОФІЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА ЯК ОБ'ЄКТ ДИДАКТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Упровадження концепції «Нова українська школа» (Концепція, 2016) в освітню практику викликає чимало питань не лише до навчально-методичного супроводу, але й таких, що вимагають теоретичного обґрунтування запропонованих концептів дидактичних інновацій та практичних кроків їх реалізації. Наразі у зв'язку з наближенням Нової української школи до етапу запровадження профільної середньої освіти таких питань виникає все більше. Тому перед дидактикою як теорією навчання постають нові виклики і проблеми, на які вона повинна дати обґрунтовані відповіді, підкріплені результатами наукових досліджень.

Насамперед, на нашу думку, необхідно врахувати методологічну відмінність, закладену законодавством: наразі профільна середня освіта концептуально поширилась на інші види освіти (спеціалізовану, професійно-технічну, фахову передвищу), отримавши, крім академічного, професійне спрямування (Закон, 2017). Раніше заклади професійної освіти надавали на базі 9 класів повну загальну середню освіту як відокремлений складник своїх освітніх/освітньо-професійних програм. Нині ж згідно з концепцією Нової української школи професійне спрямування профільної середньої освіти законодавчо визнано як окремий напрям повної загальної середньої освіти. Це вимагає, у свою чергу, урахування особливостей організації і здійснення освітнього процесу в закладах освіти, де здобувають відповідний рівень освіти. Адже тепер це не паралельні процеси здобуття професії/спеціальності та загальної середньої освіти, а органічне їх поєднання, в якому загальноосвітня підготовка здобувачів освіти стає невід'ємним складником набуття професійної кваліфікації. У цьому зв'язку дидактичні системи профільної середньої освіти академічного і професійного спрямування відрізняються одна від іншої, і тому перед дидактикою постають нові виклики щодо обґрунтування усіх складників таких систем з урахуванням особливостей організації освітнього процесу у відповідних закладах освіти.

Зміст освіти завжди був найбільш дискусійним у побудові дидактичної системи профільного навчання, оскільки до цього часу не існує більш-менш прийнятних теоретичних засад проектування змісту освіти, на основі яких можна було б обґрунтовано побудувати систему освітніх компонентів (галузей знань), яка б повноцінно (системно) відображала потребу формування базових компетентностей для здобуття якісної освіти певного рівня (Кремень, 2023). Ця проблема залишається актуальною і донині, оскільки в створенні нормативної бази регулювання змісту освіти (державні стандарти, освітні програми, модельні навчальні програми тощо) розробники керуються суб'єктивними, інколи інтуїтивними міркуваннями, а не об'єктивними принципами і підходами структурування змісту освіти. Ми свідомі того, що створення теорії змісту освіти – складний і тривалий процес. Водночас переконані в тому, що дидактика повинна надати освітянам певні теоретичні узагальнення і практичні настанови щодо проектування змісту, які ґрунтуються на результатах наукових досліджень, а не просто слідує логіці здорового глузду.

Поширення сфери профільної середньої освіти на професійну освіту потребує пошуку моделей інтеграції загальноосвітньої і фахової підготовки в освітніх/освітньо-професійних

програмах різних рівнів освіти – професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, спеціалізованої. У цих дослідженнях потрібно врахувати методологічну трансформацію профільної освіти, коли повна загальна середня освіта стає необхідною умовою здобуття професійної кваліфікації високого гатунку. Особливе місце в цьому напрямі дидактичних досліджень займає спеціалізована освіта наукового спрямування, яка потребує теоретичного обґрунтування різних моделей наукової освіти інтелектуально обдарованих учнів. Наразі такі пошуки ведуться, проте вони скоріш є узагальненням наявного досвіду, аніж результатом наукового дослідження. Зокрема, в Інституті обдарованої дитини у співпраці з Малою академією наук створено освітню програму, яка ґрунтується на інтеграції формальної і неформальної освіти в наукових ліцеях. Так само потребують досліджень дидактичні засади здобуття профільної середньої освіти в закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Треба дати відповідь на питання, у яких формах поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки створить умови для формування висококваліфікованого спеціаліста.

У зв'язку зі стрімким насиченням освітнього процесу інформаційно-комунікаційними технологіями і цифровими засобами перед дидактикою постає проблема пошуку їх ефективного використання в освітній діяльності. Проблема розроблення освітніх технологій у профільній освіті не обмежується актуальним для сьогодення запровадженням дистанційних і змішаних форм навчання. Вона ширша і глибша, оскільки вимагає опрацювання методології цифрової дидактики, її принципів і методів, технологій і моделей навчальних середовищ. Зокрема, це стосується дуальних форм навчання.

Набуває нового змісту проблема оцінювання результатів навчання різних категорій здобувачів профільної освіти – учнів академічних і професійних ліцеїв, коледжів і технікумів. Це стосується не стільки форматів оцінювання, як пошуку моделей підсумкового оцінювання випускників різних типів закладів освіти, визначення переліку базових галузей знань, що підлягають оцінюванню, впровадження цифрових інструментальних засобів визначення рівня набутих компетентностей. Не всі ці завдання належать до сфери дидактичних досліджень, але всі вони потребують дидактичного обґрунтування і з'ясування дидактичних умов їх реалізації.

Це не повний перелік нагальних проблем дидактики, що потребують розв'язання у зв'язку з запровадженням профільної середньої освіти на нових методологічних засадах. Проте більшість із названих проблем, на нашу думку, чекають свого вирішення найближчим часом завдяки виконанню дидактичних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
3. Концепція «Нова українська школа» (2016). Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р., № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
4. Кремень, В. Г., Топузов, О. М., Ляшенко, О. І., Мальований, Ю. І., & Засекіна, Т. М. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-8. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>